

Phát triển kĩ năng giao tiếp cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động kể chuyện ở trường mầm non

Nguyễn Thị Nhã Phương*

*ThS. Khoa Giáo dục Mầm non, Trường Cao đẳng Sư phạm Kiên Giang

Received: 17/3/2023; Accepted: 22/3/2023; Published: 27/3/2023

Abstract: Communication skills for preschoolers have an important place in educational content. At preschool, storytelling plays an important role in the development of communication skills for older preschoolers. This article proposes some measures to develop communication skills for older preschool children through storytelling activities in preschool in a reasonable and effective way.

Keywords: Communication skills, preschoolers, storytelling activities, preschool

1. Mở đầu

Trong Chương trình Giáo dục mầm non (ban hành kèm theo Thông tư số 01/VBHN-BGDĐT ngày 24/1/2017 của Bộ GD-ĐT, việc phát triển kỹ năng giao tiếp (KNGT) cho trẻ mẫu giáo (MG) có vị trí quan trọng trong các nội dung giáo dục được thể hiện rõ nét trong nội dung của lĩnh vực giáo dục phát triển ngôn ngữ, phát triển tình cảm và kỹ năng xã hội [1]. Việc phát triển KNGT thông qua hoạt động kể chuyện HĐKC góp phần quan trọng trong việc phát triển KNGT cho trẻ mẫu giáo lớn (MGL) được giáo viên (GV) và các cấp lãnh đạo của ngành thực sự quan tâm, nếu có một vị trí quan trọng trẻ sẽ mạnh dạn, tự tin, chủ động trong cách thể hiện của bản thân, biết tôn trọng, hợp tác, thân thiện, quan tâm và chia sẻ với mọi người xung quanh.

Bài viết trình bày các biện pháp phát triển KNGT cho trẻ MGL thông qua HĐKC Nâng cao hiệu quả công tác phát triển KNGT của trẻ ở trường mầm non nhằm giúp trẻ sẽ mạnh dạn, tự tin, chủ động hơn trong giao tiếp.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Cơ sở lý luận và thực tiễn

KNGT là khả năng ứng dụng những tri thức, kỹ xảo và kinh nghiệm cá nhân tích lũy được qua các hoạt động hằng ngày vào quá trình tiếp xúc tâm lý giữa người với người, thông qua đó con người trao đổi với nhau về thông tin, về cảm xúc, tri giác lẫn nhau, ảnh hưởng tác động qua lại với nhau.

Phát triển KNGT cho trẻ là năng lực hay khả năng của trẻ thực hiện thuần thục một hay một chuỗi hành động trên cơ sở hiểu biết kiến thức, kinh nghiệm hướng đi lên từ thấp đến cao, từ kém hoàn thiện đến hoàn thiện hơn. Thông qua sự truyền đạt điều muốn nói từ người này sang người khác để đối tượng có thể hiểu những thông điệp truyền đi nhằm tạo ra kết quả

mong đợi, hướng đi lên từ thấp đến cao, từ kém hoàn thiện đến hoàn thiện hơn [5]. Việc phát triển KNGT cho trẻ đó chính là phát triển nhân cách và điều chỉnh hành vi của trẻ.

Phát triển KNGT của trẻ thông qua HĐKC là sự thực hiện có hiệu quả một hành động sáng tạo trong hoạt động giao tiếp bằng cách sử dụng các công cụ giao tiếp như: Ngôn ngữ, phi ngôn ngữ để sáng tạo lại nội dung câu chuyện theo sự diễn đạt của mình một cách mạnh dạn, tự tin, ngôn ngữ và lời nói mạch lạc, trôi chảy. Thông qua đó, KNGT của trẻ sẽ ngày một phát triển.

2.2. Thực trạng KNGT của trẻ mẫu giáo lớn thông qua hoạt động kể chuyện ở trường mầm non

Qua kết quả khảo sát thực trạng cho thấy, đa số GV đã có nhận thức đúng đắn về vai trò của KNGT đối với trẻ thơ, đặc biệt là sự phát triển KNGT cho trẻ MGL thông qua HĐKC là quan trọng và cần thiết. Bởi vì giao tiếp chính là điều kiện để trẻ tồn tại trong xã hội loài người, nhờ giao tiếp mà trẻ dễ dàng gia nhập vào các quan hệ xã hội, lĩnh hội nền văn hóa xã hội, quy tắc đạo đức, chuẩn mực xã hội... từ đó hình thành năng lực tự ý thức ở trẻ. Tuy nhiên, cũng qua khảo sát chúng tôi phát hiện ra những bất cập trong việc phát triển KNGT cho trẻ như:

- Đa số GV chỉ chú trọng đến một hay hai biện pháp mà chưa tận dụng và kết hợp hài hòa, linh hoạt các biện pháp nên đôi khi việc tổ chức các biện pháp còn cứng nhắc, hiệu quả chưa cao.

- Các phương thức tổ chức hoạt động phát triển KNGT cho trẻ MGL thông qua HĐKC, GV chưa làm cho tiết học sinh động và phong phú mà chỉ dựa vào nguyên tắc lấy trẻ làm trung tâm mà quên rằng cần phối hợp hài hòa với các nguyên tắc khác để làm cho hiệu quả hoạt động đảm bảo tính toàn diện và chất lượng.

- GV chưa chủ động trong việc lựa chọn ra các biện pháp phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý của trẻ mà chủ yếu dựa vào giáo trình, tài liệu tham khảo nên thiếu tính thời sự, chưa phù hợp với xu thế chung, đặc biệt không phát huy được tính chủ động, sáng tạo của GV.

2.3. Một số biện pháp phát triển KNGT cho trẻ MGL thông qua hoạt động kể chuyện ở trường mầm non

2.3.1. Giúp trẻ phát triển KNGT thông qua việc GV chuẩn bị đồ dùng đa dạng, phong phú và tạo môi trường hoạt động cho trẻ kể chuyện.

Mục đích: Trẻ bị thu hút bởi các màu sắc rực rỡ, những hình ảnh ngộ nghĩnh sinh động, dưới mắt trẻ cái gì mới lạ cũng gọi cho trẻ sự tò mò chú ý giúp cho trẻ dễ nhớ, lâu quên đồng thời giúp cho trẻ chú ý hơn trong quá trình quan sát và nhận xét, trẻ hứng thú và tích cực hơn trong việc kể chuyện từ đó giúp trẻ tích lũy được nhiều cảm xúc, vốn hiểu biết để thể hiện mình trong các câu chuyện, thông qua đó trẻ biết yêu cái đẹp, hướng tới cái đẹp đồng thời KNGT của trẻ tốt hơn và từ đó nó hình thành nhân cách cho trẻ.

Môi trường hoạt động cho trẻ kể chuyện phải khoa học và sáng tạo là rất cần thiết trong chương trình GDMN mới, tạo ra môi trường cho trẻ hoạt động tốt sẽ giúp trẻ dễ tri giác, trẻ được thảo luận, bàn bạc về câu chuyện đó. Từ đó trẻ biết vận dụng những kiến thức cơ bản nhất vào HĐKC một cách dễ dàng hơn, kích thích trẻ hứng thú tham gia vào hoạt động và giúp cho hoạt động đạt kết quả cao.

2.3.2. Giúp trẻ phát triển KNGT thông qua dạy trẻ cách sử dụng ngôn ngữ phù hợp với lời kể của nhân vật.

Mục đích: Dạy trẻ cách sử dụng nhân vật phù hợp với ngôn ngữ lời kể, lời dẫn chuyện nhằm cho trẻ biết đánh giá, nhận xét về đặc điểm tính cách của các nhân vật thông qua ngôn ngữ nói của mình. Từ đó mà câu chuyện được trẻ thể hiện lại trở nên sinh động hơn. Đồng thời, thông qua việc dạy trẻ cách sử dụng ngôn ngữ thì GV và trẻ sẽ trao đổi, chia sẻ với nhau những hiểu biết của mình về ngôn ngữ của các nhân vật, từ đó mà KNGT của trẻ cũng phát triển. Qua cách làm quen như vậy trẻ biết đánh giá, nhận xét về đặc điểm tính cách của các nhân vật thông qua ngôn ngữ nói của mình.

2.3.3. Giúp trẻ phát triển KNGT thông qua kể chuyện theo tình tiết, dàn ý truyện

Mục đích: Giúp trẻ phát huy được khả năng sáng tạo dựa vào các tình huống mà cô và trẻ đưa ra và giúp trẻ định hướng được câu chuyện mà mình sẽ kể dựa trên, tình tiết có sẵn trong truyện hoặc dàn ý mà

cô và trẻ đã vừa xây dựng. Các bước tiến hành:

Bước 1: Cô và trẻ cùng đưa ra tiêu đề cho một câu chuyện.

Bước 2: Cô và trẻ cùng nói về tình huống có thể xảy ra trong câu.

Bước 3: Sau khi đã có một dàn ý tương đối chi tiết về câu chuyện, cô có thể dừng lại để hướng dẫn trẻ cách thức kể chuyện:

Bước 4: Trẻ tự kể chuyện.

Bước 5: Cô đánh giá và nhận xét câu chuyện trẻ vừa kể.

2.3.4. Giúp trẻ phát triển KNGT thông qua cô và trẻ cùng sáng tác truyện

Mục đích: Giúp trẻ tự tin, chủ động, mạnh dạn thể hiện quan điểm, ý kiến của mình thông qua việc trao đổi, đóng góp ý kiến nhằm sáng tác câu chuyện cùng cô.

Bước 1: Cô và trẻ cùng bàn bạc về chủ đề câu chuyện sẽ kể.

Bước 2: Gọi cho trẻ nhớ lại cách thức kể chuyện: Cách mở đầu, cách kể tiếp theo và kết thúc câu chuyện.

Bước 3: Cô kể đoạn mở đầu, một số trẻ lần lượt kể đoạn tiếp theo cho đến kết thúc câu chuyện.

Bước 4: Yêu cầu một vài trẻ kể truyện từ đầu đến cuối.

Bước 5: Trẻ cùng cô đánh giá, nhận xét truyện.

2.3.5. Giúp trẻ phát triển KNGT thông qua sáng tác truyện tập thể

Mục đích: Giúp trẻ biết kết hợp cùng nhau để tạo ra một câu chuyện. Để làm được điều đó, trẻ cần phải chú ý lắng nghe câu chuyện của cô hoặc của bạn, sau đó biết lựa chọn ngôn ngữ kể chuyện của mình cho phù hợp với nội dung câu chuyện mà cô hoặc bạn vừa kể và triển khai được đúng chủ đề mà tất cả mọi người đang tập trung vào đó. Trẻ có thể cùng nhau bàn bạc về nội dung của truyện kể, thống nhất với nhau về cốt truyện, cùng nhau đưa ra ý kiến để triển khai cốt truyện.

Bước 1: Cô và trẻ bàn bạc để cùng nhau đưa ra chủ đề sẽ kể trong tiết học.

Bước 2: Cô nhắc cho trẻ nhớ cách kể chuyện: Một câu chuyện phải gồm 3 phần: Phần mở đầu, phần nội dung và phần kết thúc.

Bước 3: Yêu cầu trẻ đưa ra các cách mở đầu câu chuyện khác nhau.

Bước 4: Cho trẻ tự do lựa chọn kể nối tiếp theo cách mở đầu của bạn và kết thúc truyện. Cô ghi chép lại lời kể của từng trẻ.

Bước 5: Cô đánh giá về nội dung truyện kể của

trẻ

Trong quá trình phát triển KNGT cho trẻ MGL thông qua HĐKC, GV cần sử dụng, phối hợp thực hiện các biện pháp này thường xuyên và đúng quy trình của nó. Tuy nhiên, không phải lúc nào cũng cứng nhắc, đưa tất cả các biện pháp vào thực hiện một giờ, mà cần xem xét mức độ, tính chất và thời điểm, mà lựa chọn biện pháp thích hợp khi tổ chức cho trẻ tham gia vào hoạt động kể chuyện nhằm nâng cao tính hiệu quả của các biện pháp cũng như làm giảm mặt hạn chế của mỗi biện pháp nói riêng, từ đó giúp trẻ mạnh dạn, tự tin, chủ động hơn trong học tập cũng như vui chơi.

2.3.6. Ví dụ minh họa

a. Ví dụ: Có thể sử dụng hiệu quả các biện pháp để phát triển KNGT cho trẻ MGL thông qua hoạt động kể chuyện như sau: Với chủ đề “Thế giới động vật”; Đề tài: Kể chuyện “Cuộc phiêu lưu của Nhím con”.

Để chuẩn bị tốt cho tiết học này, GV có thể trang trí môi trường lớp học theo chủ đề bằng những hình ảnh minh họa bắt mắt dễ quan sát. GV cần sưu tầm, tìm hiểu và lựa chọn tranh ảnh, hình ảnh về các nhân vật trong truyện “Cuộc phiêu lưu của Nhím con”, chuẩn bị một số câu đố, bài hát về chủ đề này....

Phần mở đầu, GV cho trẻ tìm hiểu, quan sát và trò chuyện với trẻ về Chủ đề Thế giới động vật nhằm gây cho trẻ có ấn tượng về đề tài, cũng như hứng thú đầu giờ học. Đồng thời, GV có thể sử dụng tranh ảnh, câu đố... gợi mở cho trẻ tự đoán trước về câu chuyện. Trong quá trình tổ chức hoạt động nhận thức, GV có thể đọc, kể nhiều lần diễn cảm và trích dẫn rõ ràng để trẻ tự nhận biết về nội dung câu chuyện. Hướng dẫn trẻ cách thể hiện các động tác, điệu bộ, nét mặt, cử chỉ của từng nhân vật trong câu chuyện. Khi trẻ kể cô gợi ý dẫn chuyện để trẻ kể theo cô bằng hình thức (cả lớp, cá nhân). Cho trẻ ghép từng đoạn truyện lại với nhau và so sánh nội dung câu chuyện khi cô và bạn kể qua nhiều hình thức có khác nhau hay không?...

Phần kết thúc, GV luôn hướng cho trẻ tự tìm hiểu và biểu đạt được nội dung giáo dục lễ giáo trong câu chuyện. Có thể kết thúc hoạt động bằng cách tổ chức cho trẻ vẽ lại 1 hoạt động hoặc hành động của nhân vật mà trẻ ấn tượng nhất và diễn đạt lại tác phẩm của mình bằng ngôn ngữ nói nhằm củng cố kiến thức về câu chuyện và phát triển KNGT cho trẻ.

b. Kết quả khảo sát

Tiến hành khảo sát, tác giả chọn đối tượng thực nghiệm tại Trường Mầm non Bình Minh – Tp Rạch Giá – Kiên Giang gồm: Nhóm trẻ thực nghiệm (TN)

là lớp Lá 3 (50 trẻ) – Nhóm này sẽ thực hiện lồng ghép các biện pháp nhằm phát triển KNGT cho trẻ; Nhóm trẻ đối chứng. (ĐC) là lớp Lá 4 (48 trẻ) – Nhóm này sẽ hoạt động tự nhiên không chịu sự tác động. Thời gian khảo sát từ tháng 10/2022 đến tháng 3/2023. Điều kiện TN là khả năng học tập và tình hình tham gia hoạt động vui chơi của 2 lớp có những đặc điểm về mọi mặt khá tương đồng nhau. Kết quả thu được về mức độ phát triển KNGT của trẻ MG 5 – 6 tuổi thông qua HĐKC sau thực nghiệm với điểm trung bình (ĐTB) của hai nhóm ta thấy ĐTB của nhóm TN là 7,74; điểm của nhóm ĐC là 6,56. Như vậy, ĐTB của nhóm TN cao hơn 1,18. Trong khi đó, thời điểm trước thực nghiệm ta khảo sát nhóm TN thấp hơn nhóm ĐC là 0,78. Điều này chứng tỏ các biện pháp phát triển KNGT cho trẻ thông qua HĐKC đã đạt hiệu quả nhất định.

Kết quả trên cho thấy các biện pháp phát triển KNGT đã giúp trẻ mạnh dạn, tự tin nói lên những ý kiến, quan điểm của mình, giúp trẻ tạo được niềm tin và cảm giác an toàn đối với đối tượng giao tiếp trước khi bước vào giao tiếp, hướng được đối tượng giao tiếp vào nội dung giao tiếp.

3. Kết luận

KNGT có vai trò quan trọng đối với sự phát triển của trẻ MGL, nó là một trong những điều kiện giúp cho nhân cách trẻ phát triển một cách toàn diện nhất. Các biện pháp áp dụng cho thấy trẻ bắt đầu có sự đồng cảm, chia sẻ với đối tượng giao tiếp, kiềm chế cảm xúc của mình, thu hút đối tượng vào nội dung giao tiếp, biết sử dụng các phương tiện ngôn ngữ và phi ngôn ngữ. Trẻ luôn mạnh dạn, tự tin trong quá trình giao tiếp. Từ đó hình thành năng lực tự ý thức, trẻ tự biết điều chỉnh hành vi của mình, biết nhận thức về chính bản thân mình.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), *Thông tư số 01/VBHN-BGDĐT ngày 24/1/2017 về Chương trình giáo dục mầm non*, Hà Nội.
- [2] Đinh Hồng Thái (Chủ biên), Trần Thị Mai (2007), *Giáo trình phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ mầm non*, NXB Giáo dục.
- [3] Lê Thị Bắc Lý, Lê Thị Ánh Tuyết (2006), *Giáo trình phương pháp cho trẻ mầm non làm quen với tác phẩm văn học*, NXB Giáo dục.
- [4] Ngô Thị Thái Sơn (2006), *Giáo trình phương pháp hướng dẫn trẻ làm quen với tác phẩm văn học*, Trường Cao đẳng sư phạm Mẫu giáo Trung ương 3.
- [5] Nguyễn Ánh Tuyết (1996), *Sự phát triển tâm lý học trẻ em*, NXB Giáo dục.